

Deltaplan Scholen: in gesprek met Den Haag



Minister Wiersma in gesprek met de schooldirecteur

Door: Bouwstenen voor Sociaal

Ook in de Kamer wordt duidelijk dat er snel meer geld nodig is voor goede en gezonde schoolgebouwen. Dat bleek tijdens het rondetafelgesprek met de Tweede Kamercommissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op woensdag 6 juli 2022.

De Tweede Kamercommissie had op de laatste dag voor het reces opvallend lang uitgetrokken om te luisteren naar geluiden uit het werkveld. Tijdens het gesprek praatten vertegenwoordigers van scholen, gemeenten, docenten, brancheverenigingen en installateurs de Tweede Kamer bij over de problemen rond de gebouwen. Zij waren opvallend eensgezind in hun boodschap: als er niet snel extra geld beschikbaar komt voor onderwijshuisvesting zitten we minimaal tot het jaar 2100 opgescheept met de gebouwen die nu al zijn verouderd.

Het is van belang dat we integraal naar de opgave kijken, was de boodschap aan tafel. "Met incidentele middelen is het echt pleisters plakken", aldus Freddy Weima, voorzitter van de PO-Raad. "Puur focussen op ventilatie is als een airco installeren in een afgekeurde auto en hopen dat 'ie door de APK komt."

Urgentie wordt gevoeld

De problemen van schoolgebouwen staan inmiddels ook op het netvlies van de Tweede Kamer. Kamerlid Paul van Meenen, onderwijswoordvoerder van D66, benadrukte dat iedereen de urgentie voelt. Toch klinken er ook zorgen vanuit de Kamer of de extra middelen wel goed terecht zullen komen.

Het werkveld herhaalde hierop nogmaals dat gemeenten en scholen uitstekend op de hoogte zijn welke schoolgebouwen het eerst aandacht verdienen. Extra inventarisaties zijn daarom niet nodig. Bovendien kunnen gemeenten veel integraler naar de opgave kijken dan het Rijk.

Meer dan ventilatie

Uit sommige vragen blijkt dat de Kamerleden nog niet altijd zijn door-drongen van de integraliteit van het vraagstuk. Maar een schoolgebouw is meer dan een verzameling goed geventileerde klaslokalen: het is een plek waar kinderen en docenten een groot deel van hun dag doorbrengen. En het is een voorwaarde om allerlei beleidsdoelen mee te realiseren, zoals goed onderwijs, kansengelijkheid en een energiezuinige en duurzame samenleving.

Dat het om meer draait dan alleen ventilatie werd ook duidelijk toen minister Wiersma de Nutsschool Zorgvliet in Den Haag bezocht, op 30 juni 2022. Daar presenteerde hij een nieuwe subsidieregeling van € 140 miljoen om de meest urgente ventilatieproblemen bij scholen aan te pakken.



9 maanden verder

De minister ging in gesprek met kinderen, docenten, de directeur en de bestuurder van deze school. Directeur Sylke Bosch vertelde dat het ventilatieprobleem niet even snel op te lossen is. "Om voldoende te ventileren moet je soms ingrijpende maatregelen treffen, zoals muren afbreken en installaties aanschaffen", zei ze. "Dan heb je als school al snel te maken met de gemeente, welstand en de brandweer. Het kost veel tijd om alle procedures te doorlopen. En om het aan te besteden, ben je ook al gauw negen maanden verder."



Freddy Weima,
voorzitter van de PO-Raad

Minder kinderen in de klas

Gesubsidieerde CO₂-meters zijn een handig hulpmiddel om voldoende te ventileren, maar lossen het probleem niet op. Wat wél helpt, is minder kinderen in de klas. "Dat is ook goed voor de kinderen", zegt directeur Sylke Bosch. "Toen we dat tijdens de coronapandemie deden waren ze vrolijker en de leerprestaties gingen omhoog." Ze ziet ook allerlei mogelijkheden om bepaalde lessen op andere locaties in de stad te geven.

Beter onderwijs en kleinere klassen zijn ook de ambities van het kabinet. Maar gebouwen goed aanpakken vraagt om een lange adem, aldus minister Wiersma, en kost veel geld. Zo is alleen al voor het realiseren van de klimaatambities € 21 miljard extra nodig, bovenop de huidige bekostiging. Toch gaat de minister ervoor, blijkt uit de brief die hij 30 juni 2022 naar de Tweede Kamer stuurde. Een integrale aanpak is nodig om desinvesting te voorkomen.

Maatschappelijke optelsom

Wat het lastig maakt is dat bij geen van de ministers de aanpak

van schoolgebouwen bovenaan het prioriteitenlijstje staat. Elk ministerie heeft eigen doelen, of het nu onderwijs, sport en gezondheid of energietransitie en klimaatadaptatie is. Als het bijvoorbeeld om energietransitie gaat, zijn er andere sectoren waar op korte termijn meer energie te besparen valt dan met schoolgebouwen.

Toch is een integrale aanpak nodig om ervoor te zorgen dat investeringen elkaar versterken. Een snelle integrale aanpak van schoolgebouwen leidt namelijk niet alleen tot betere lucht en energiebesparing, maar ook tot lagere zorgkosten, betere leerprestaties en een betere werkplek voor leerlingen en docenten. Bovendien is het een kans voor de overheid om aan jong en oud te laten zien hoe de aanpak van de klimaatopgave er in de praktijk uitziet en zo een voorbeeldfunctie vervullen. Al die winst kun je bij elkaar optellen.

Recht op een gezonde school

Nu het coronavirus nog niet weg is en in de loop van het jaar mogelijk opleeft, rijst de vraag of kinderen recht hebben op een gezonde school. Uit recent onderzoek van TeekensKarstens advocaten blijkt dat er geen wettelijke basis is om dat recht te op te eisen. Dat recht is er alleen als er groot gevaar is.

Scholen hebben wel de mogelijkheid om een verzoek tot handhaving van het Bouwbesluit in te dienen. Dat kan bijvoorbeeld als de luchtkwaliteit niet goed is. Maar de maatregelen die

dan genomen kunnen worden, een sluiting of een dwangsom, leveren geen directe oplossing op. Daarbij is het kostbaar en duurt de procedure lang. Wel is de minister van Onderwijs wettelijk verplicht om te zorgen dat er voldoende bekostiging is voor een gemiddelde school onder normale omstandigheden.

Inmiddels is duidelijk dat de bekostiging veel te laag is om over het algemeen te kunnen voldoen aan goede en gezonde scholen die voldoen aan de eisen van deze tijd. Dat blijkt onder andere uit het Integraal Beleidsonderzoek Onderwijshuisvesting. Zo is bij de bekostiging van schoolgebouwen bijvoorbeeld geen rekening gehouden met de klimaatinstallaties die nodig zijn om de ventilatienormen te halen.

Dit is volgens de onderzoekers van TeekensKarstens advocaten onrechtmatig. De wettelijke verplichting van de minister om voor voldoende geld te zorgen is namelijk van een hogere orde dan het besluit waarin de bedragen worden vastgesteld. Kortom: voor een echte oplossing hebben gemeenten en scholen Den Haag nodig. Tijd voor een vervolgesprek.



Den Haag is nodig voor een echte oplossing



Minister Wiersma in gesprek met kinderen

Deltaplan Scholen

Met het Deltaplan Scholen werkt het werkveld aan een plan om de scholen sneller op orde te krijgen. Het Deltaplan Scholen is een initiatief van Bouwstenen voor Sociaal, landelijk platform voor publiek gefinancierd vastgoed. Scan de code voor meer informatie!



Aan de leden van de Tweede Kamercommissie Onderwijs

Per e-mail

BOUWSTENEN
VOOR SOCIAAL

Datum: 1 juli 2022

Betreft: Goede, gezonde en duurzame scholen

Geachte kamerleden,

Schoolgebouwen in het primair en voortgezet onderwijs zijn functioneel verouderd, te klein voor modern onderwijs, niet gezond en niet duurzaam. Daar hebben zo'n 2,5 miljoen kinderen en 260.000 leerkrachten last van. Leerprestaties lopen achteruit, kansen zijn niet gelijk en de arbeidsomstandigheden niet oké. Ziekte- en (jeugd) zorgkosten lopen op. Meer dan de helft van de gebouwen is aan renovatie toe. Bij de helft van de scholen is de ventilatie niet op orde. Eén vijfde van de scholen heeft energielabel G en meer dan de helft minder dan C.

Gebouwen op orde brengen

Om kinderen beter onderwijs te bieden in een gezonde leeromgeving die voldoet aan landelijke normen, beleidsdoelen en nieuwe (Europese) regels rond energie en klimaat, moeten de komende 28 jaar (tot 2050) vrijwel alle gebouwen worden aangepakt. Alleen al voor het realiseren van de klimaatambities is € 21 miljard aanvullende financiering nodig; bovenop de huidige bekostiging. Dat is exclusief de recente prijsstijging en nieuw kabinetsbeleid. Ook is een fors hogere structurele bijdrage vanuit het rijk nodig om de gebouwen goed te onderhouden.

Rijk aan zet

Het rijk is aan zet om in algemene zin te voorzien in voldoende bekostiging voor de schoolgebouwen. Dat is bij wet zo geregeld. Die bekostiging was en is te laag om aan alle eisen en beleidsafspraken te voldoen. Er is geen rekening gehouden met veranderingen in het onderwijs, de behoefte aan meer ruimte en tussentijdse kwaliteitsverbetering. De meters en prijzen zijn hierop niet aangepast. Dat zie je terug in de volle klassen, de oplopende uitval en de slechte gebouwen. Met de huidige bekostiging kunnen gemeenten en scholen de gebouwen niet op orde brengen. Er is fors meer geld nodig om de aan hen opgelegde taak uit te voeren.

Extra urgentie – voorrang voor kinderen

De corona pandemie, de omvang van de energieopgave en de opvang van vluchtelingen, geven extra urgentie aan de aanpak van scholen. Met extra middelen kan veel maatschappelijk rendement worden gerealiseerd; zowel direct als indirect. Op school leren kinderen bijvoorbeeld hoe gezond te leven en met energie om te gaan. Dat nemen ze mee naar huis. Een school is 'de plek' waar mensen elkaar ontmoeten en sociale norm-overdracht plaatsvindt (de hub van de samenleving). Met een snelle aanpak zet de overheid de toon en laat ze zien hoe het kan. Ook financieel is het een goede belegging. De vastgoedwaarde blijft voor de samenleving behouden.

Snel starten

Op ons initiatief en met ondersteuning van Bouwend Nederland, Techniek Nederland en de ministeries van OCW en BZK, hebben we met bestuurders en (financiële) experts van scholen, gemeenten, (bouw)bedrijven, PO-Raad, VO-raad en VNG onder leiding van de Argumentenfabriek onderzoek gedaan naar de vraag hoe extra geld vanuit het rijk zo naar het werkveld kan worden gebracht dat scholen snel kunnen worden aangepakt: integraal en programmatisch en zonder al te veel rompslomp en wetswijziging. Daar zijn twee opties uitgekomen.

Voorkeursoptie

Deze opties worden door het werkveld beoordeeld als 'beter' ten opzicht van de huidige aanvullende financiering vanuit het Rijk. De op één doel gerichte subsidies zoals SUVIS en DuMaVa, zijn niet kosteneffectief, verstoren de programmatische aanpak, kosten in verhouding te veel tijd en werkt kansenongelijkheid in de hand. De miljoenen kunnen beter besteed en er is fors meer geld nodig om het probleem echt aan te pakken.

Deltaplan

Voorkeur van het werkveld is dat het benodigde extra geld in het gemeentefonds wordt gestort zodat de slechtste scholen snel kunnen worden aangepakt. Lokale bestuurders weten welke scholen dat zijn en hebben hier veelal al programma's voor klaar liggen. Het ontbreekt hen echter aan geld om het werk voortvarend op te pakken. Alternatief is bundeling van geld in één aparte regeling, maar deze is minder snel en niet per sé beter.

Voortgang en verantwoording

Bestaande wetten, beleidsafspraken, nieuwe Europese regels en de wens van samenleving en bestuurders, bieden voldoende garantie dat het geld goed en zo snel mogelijk wordt besteed. De inkomsten en uitgaven kunnen financieel worden ingeregeld en verantwoord in de gemeentelijke jaarverslagen en begrotingen (BBV). Het resultaat en de voortgang kan daarmee ook op landelijk niveau goed worden gemonitord.

Paralelle spoor

Mede op basis van de ervaring die we komende jaren met elkaar opdoen, kan een meer realistisch beeld worden geschetst van waar we eigenlijk naartoe werken. Een beeld waarbij een veelheid van (nieuwe) regels en beleidsdoelen ruimtelijk worden vertaald. Op basis daarvan kunnen we ook een beter gesprek met elkaar voeren over de gewenste kwaliteit van de onderwijsgebouwen, de kosten hiervan en bijbehorende bekostiging.

Al werkende weg kan het werkveld ook haar bedrijfsprocessen optimaliseren, het zand uit de motor halen en meer kennis opbouwen. Daar zijn we in Bouwstenen-verband al volop mee bezig en dat blijven we graag doen, samen met u en ons hele netwerk.

Verzoek

Ons verzoek aan Den Haag:

- op korte termijn een zo groot mogelijk bedrag via het gemeentefonds ter beschikking te stellen voor de aanpak van scholen in het primair en voortgezet onderwijs zodat de uitvoering voortvarend kan worden opgepakt
- een regeringscommissaris met task force te benoemen bestaande uit afgevaardigden van de samenleving, het werkveld en verschillende ministeries, met als opdracht:
 - zorgen dat het extra geld voor de gebouwen richting gemeentefonds gaat
 - te stimuleren dat de eisen en het beleid rond schoolgebouwen worden vertaald naar integrale ruimtelijke kwaliteit (waaraan gebouwen moeten voldoen)
 - informatie te verzamelen die relevant is voor de bekostiging van de onderwijshuisvesting in de toekomst.
 - problemen in de uitvoering te signaleren en adresseren
 - de regering gevraagd en ongevraagd te adviseren

Tot slot

Wij zijn als Bouwstenen voor Sociaal graag bereid een bijdrage te leveren aan deze opgave en altijd bereid een toelichting op deze brief te geven. Ook tijdens uw zomerreces. Wij wensen u veel wijsheid toe.



Ingrid de Moel

Directeur Bouwstenen voor Sociaal
Landelijk en onafhankelijk platform voor publiek gefinancierd vastgoed

